

ból a bástyabelsőbe vezető lépcsőfeljáró boltozata feletti feltöltést É–D-i irányban átvágtuk, és rendkívül gazdag 16. századi leletanyagot találtunk. Ettől É-ra, a bástya középső részén nyitott É–D-i árokban 8 támfalat, közöttük pedig gazdag 17. századi feltöltést találtunk. Egyik árkunk Ny-i végében három csontvázat is feltártunk. Ezek közül kettő egymás mellett, DNy–ÉK tájolással feküdt, egy pedig közvetlenül fölöttük, ÉNy–DK-i irányban került elő. Sajnos egyelőre nincs adatunk sem arról, hogy pontosan mikor földelték el az elhunytakat, sem pedig arról, milyen okból és milyen körülményekből kifolyóan. A rétegvizonyok, a csontvázak körüli rétegek alapján jelen pillanatban a 17. század második felére–18. század első felére történő keltezés tűnik a legvalószínűbbnek, ezt azonban a későbbi feldolgozás még módosíthatja.

A három csontváz közül kettőt teljes egészében, ezek fölött közvetlenül egyet viszont csak félig tudtunk feltárni, mivel korlátozott volt az ásatásra rendelkezésre álló terület: az árok Ny-i vége ugyanis a vasút felőli részübe nyúlt bele és az ott tartózkodás életveszélyes volt. Mivel a felső csontvázat nem tudtuk teljesen feltárni, és nem szerettük volna csak testének felét felszedni, ezért mind módszertani, mind pedig morális-etikai szempontok miatt úgy döntöttünk, azokat végül nem távolítjuk el előkerülési helyükről. Óvatosan betemettük az elhunytakat, majd egy őket fedő fa szerkezetet készítettünk, hogy a visszatemetés során és később se sérülhessenek. Reményeink szerint a továbbiakban lehetőségünk lesz teljes egészében feltárni e területet, és mindhárom csontvázat egyszerre felszedni, majd alaposabb vizsgálatnak alávetni.

A bástya É-i részében elsősorban az építészeti részletek vizsgálatában értünk el komoly eredményeket. A vár É-i külső várfalának bástyába eső részét kutatva két egymásra épült falazatot találtunk, ami arra utal, hogy a várfalnak ma a bástya belsejébe eső részét legalább egyszer átépíthették – ezt viszont további ásatással kellene tisztázni és igazolni.

Voltak azonban olyan területek is, ahol a falszövevek viszonyának értelmezése nem okozott ekkora problémát. A bástya É-i oldalán ástott kutatóárkokban kiderült, hogy az É-i bástyafal masszív, az ágyúzásnak jól ellenálló, igen vastag falú védelmi rendszerként épült: a vastag, tömör É-i bástyafal a mögötte levő földtöltéssel az ebből az irányból érkező ágyútűznek jól ellenállhatott, síkját pedig legalább kettő helyen biztosan megtörte egy-egy lőrés, melyekből a tüzet viszonozhatták.

Fel kell még hívnunk a figyelmet a feltárás során a bástya ÉK-i részén talált faszerkezetes építmény maradványaira. Az épület döntő része felett 17. századra keltezhető feltöltés helyezkedett el, csak K-i végét tárhattuk fel: ezt É–D-i irányú gerendák alkották, melyeket 5,5 m hosszan tudtunk dokumentálni. Feltételezzük, hogy az egész építmény *in situ* helyzetben került elő: erre utal az előkerült faszerkezet rendezettsége. Padlószintje (ha egyáltalán házról, épületről van szó) talán fából, magasabb szinten lehetett és elpusztult, ezért nem került elő. Keltezése elhelyezkedéséből, illetve a rétegtani viszonyokból fakadóan a 16. század végére–17. századra tehető.

Összefoglalás

A 2013-ban és 2014-ben végzett munkák rávilágítottak, hogy az egeri vár egyáltalán nem tekinthető feltártnak. Számos helyszíne nem lett még megkutatva, ráadásul a korábban feltárt helyszínek hitelesítése is számos új eredménnyel szolgálhat, arról nem is beszélve, hogy e korábban feltárt területek ásatását nemcsak hitelesíteni, de nagyobb területre kiterjesztve folytatni is érdemes lenne. Ugyanilyen fontos a most feltárt leletanyagok

feldolgozása, illetve az egyes helyszínek feltárási eredményeinek a vár történetébe való beillesztése, mely munka jelenleg is folyamatban van. Az egeri várban az utóbbi két évben meginduló intenzív régészeti munkák remélhetőleg lehetőséget teremtenek mind a feltárások folytatására, mind pedig az eredmények feldolgozására és publikálására.

A feltárások eredményeit Nagy László a Castrum Bene Egyesület Hírlevelében 2014-ben²² és 2015-ben²³ írásban, illetve több konferencián és más előadásokon szóban részletesen ismertette. További szöveges és képi anyagot lásd ezekben az írásokban. Az eddigi és a további feldolgozó munka vezetője: Nagy László. Jelen beszámolót összeállította: Nagy László, ellenőrizte: Giber Mihály.

A Zárkándy-bástya feltárásának vezetője Giber Mihály, ásatásvezető munkatársa Nagy László volt. A 2014-es régészeti munkáknál az ÉMOP-projekthez kapcsolódó feltárások vezetője Giber Mihály, a „kisebb munkákhoz” kapcsolódó megelőző feltárás (a nyugati várfal belső oldalán) és a székesegyház előtt végzett tervásatás vezetője pedig Nagy László volt. A régészeti megfigyeléseket alapvetően utóbbi kutató, helyettesítés idején Giber Mihály látta el.

Ásatásvezető régészek: Giber Mihály (Alsó várudvar, Belső várudvar, Északi-kapu, Törökkert, Várfalsétány, Zárkándy-bástya), Nagy László (Nyugati várfal belső oldala, Szent János székesegyház Ny-i előtere).

Szakmai konzulensek: Buzás Gergely (Szép-bástya), dr. Havasi Krisztina és Halász Ágoston (Szent János székesegyház Ny-i előtere).

Régészek, régészhallgatók: Fazekas András, Gál Tamás, Györkös Dorottya, Hegyi Dóra, Herbst Anna, Kolláth Ágnes, Kovács Bianka, Lantos Sára, Lőrinczy Márk, Mag Hella, Náday Zsófia, Papp Mercedes, Polyák Teodóra, Princz Tamara, Rakó Dorottya, Rákóczi Gergely, Ujhelyi Nóra, Vigh József. A feltáráson ezen kívül több középiskolás diák is részt vett, akiknek segítségét ezúton is köszönjük.

A feltárásokon a Dobó István Vármúzeum Régészeti Osztálya részéről részt vettek még: Bilicz Enikő, Bujdosó László, Farkas Gábor, Hortobágyi Viktor, Kakuk Balázs, Medveczki Zsolt, Rác Kristóf, Ritz Henrik, Somodi Zoltán, Tanyi Sándor.

A feltárások háttérének biztosításáért és az ásatások támogatásáért a dr. Domboróczki László által vezetett Régészeti Osztálynak tartozunk köszönettel.

NAGY LÁSZLÓ – GIBER MIHÁLY

116. Egerlövő, Dánfi (KÖH 87693)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **R, B, Sza**

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló Szélessávú körhálózati fejlesztések tárgyában megvalósítandó GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel projekthez végzett a Herman Ottó Múzeum előzetes régészeti dokumentáció készítéséhez kapcsolódó terepjárást 2014. szeptember 18. és október 2. között Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

²² Nagy László: Az egeri várbeli Zárkándy-bástya és Északkeleti-fülesbástya 2013. évi próbafeltárása. *Castrum*, 17, 2014, 96–108.

²³ Nagy László: Beszámoló az egeri várban 2014ben végzett régészeti munkákról. *Castrum*, 18, 2015, 59–103.

A lelőhely Egerlővő DK-i szélétől 300 m-re, egy a környezetéből markánsan kiemelkedő dombon helyezkedik el, a Kánya-pataktól 600 m-re Ny-ra. A lelőhelyet, illetve a dombot középen metszi az Egerlővő–Borsodivánka közút. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és boronált volt, mely jó látási viszonyokat biztosított. 360×110 m-es területen kisebb intenzitással késő rézkori (badeni kultúra), bronzkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Király Ágnes, Miskolczi Melinda, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczi Gergő és Nagy S. József

TÓTH KRISZTIÁN

117. Előszállás, Öreghegy (KÖH 21645)

(Fejér megye) A

Az előszállási szennyvíztisztító telep építését magába foglaló nagyberuházás kapcsán 2014. szeptember 25. és október 20. között megelőző feltárás folyt az 1928 óta ismert, részben publikált avar kori temető területén. A Dollár utcára, az attól ÉNy-ra merőlegesen futó földútra és a Dollár utcától DK-re merőlegesen futó aszfaltozott utcára kiterjedő, 107 m hosszú és összesen 164 m²-t fedő nyomvonalon 33 sír és sírrészlet került elő. A Dollár utcától ÉNy-ra található sírsor megszakadása alapján arra lehet következtetni, hogy e rövid szakaszon meghatározható a temető DNy-i széle.

A Ny–K-i és DNy–ÉK-i tájolású, lekerekített sarkú téglalap alakú sírgödörben több esetben lehetett koporsóra utaló jeleket felfedezni, a föld elszíneződése vagy a sírvégek lemelítetésének formájában, valamint három sírban sír építményre vagy kopjafára utaló cölöphely vált láthatóvá. A temetkezések felét korabeli bolygatás érte, mely a rablógödör kirajzolódása, valamint a csontok és a mellékletek helyzete és hiánya alapján volt nyilvánvaló. Mellékletként nyolc sírban találtunk bronz karikaékszereket és csüngős fülbevalókat, négy sírban díszes bronz övvereteket és szíjvégeket, egy sírban pedig vas ketősfokost. Emellett gyöngyök, orsógombok, vastút tartalmazó esztergált csont tűtartók kerültek elő, kerámiaedények, vascsatok és vaskések pedig szinte mindegyik temetkezésben előfordultak. Az előzetes értékelés alapján a temetőt e leletek a késő avar korra kelteznek.

A feltárást Kondé Zsófia és Szücsi Frigyes vezetésével a székesfehérvári Szent István Király Múzeum munkatársai végezték, a leletanyag a dunajvárosi Intercisa Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

KONDÉ ZSÓFIA

118. Encsencs, Fő utca 86. (Református templom) (KÖH 35592)

(Szabolcs–Szatmár–Bereg megye) Kö

Szatmári István volt műemléki felügyelő, műszaki ellenőr jelezte, hogy 2014 júniusában kerül sor a középkori eredetű encsencsi református templom felújítási munkálataira. Ennek során belül, mintegy 2 m magasságig leverik a vakolatot, illetve a padlózat cseréjére is sor kerül. Ekkor mintegy 25 cm-nyi szintsüllyesztést is végrehajtanak a rétegrend miatt, majd a járósínt – immár téglával burkolva a templom teljes területén – visszaemelik a jelenlegi szintre.

A munkákat két részletben kívánták végrehajtani, először a szentély, majd a hajó területén. A kutatásokat júniusban, illetve októberben végeztük el. Ezek során napvilágra került a középkori templom négyzetes szentélye, sarkain átlós támpillérekkel. Előkerült egy kétperiódusú középkori oltáralapozás, egy reformátusokhoz köthető sokszögletű szószékalapozás, valamint egy, az új szentély felépülése után készült szószékalapozás. A hajó területén már csak a kibányászott középkori falak helyét tudtuk regisztrálni. Ez alól kivétel volt Ny-i zárófal, melyet azonban csak részleteiben tudtunk feltárni. A templom É-i oldalán napvilágra kerültek az elpusztult sekrestye maradványai is. A munkálatok eredményeképpen sikerült kisserkeszteni a középkori templom alaprajzát és meghatározni a méreteit is.

JAKAB ÁTILA

119. Erdőtelek, Hanyi-halom (KÖH 87437)

(Heves megye) Á, Kö

A KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041 azonosító számú Kunhalom és földvárak rehabilitációja a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye területein elnevezésű projekt keretében került sor a lelőhely (hrsz. 0203/C) régészeti kutatására.

A községtől K-re, a 31-es út mellett, a Hanyi-ér melletti víztározótól ÉNy-ra található a Hanyi-halom, amely környezetéből 5–6 m-re emelkedik ki. Jelenleg szántóterület, Ny-i szélén egy földút fut, melynek árka érinti a halom területét, tőle K-e és D-e a Hanyi-ér nádas, sásos partja terül el. Erősen szétszántott, bolygatott terület.

A területen különböző vegetációjú időszakokban, többször végeztünk helyszíni szemlét. Jól látható, hogy a halom nagy részét teljesen elszántották. A legmagasabb részén található háromszögletű pont mutatja azt a magasságot, amit az intenzív mezőgazdasági művelés előtt a halom elérhetett, de elképzelhető, hogy eredetileg ettől is magasabb lehetett. A Google Earth légifotóin a 2009-es évben észrevehető egy szabályos kör, ami a halom központi részét veszi körül, átmérője 50 m körüli. A felszínen ez már nem igazán látható, az október elején készült légi fotón is csak sejteni lehet. A halom területéről elsősorban középkori cserepeket gyűjtöttünk, ezek talán a közelben található Árpád-kori telephez tartozhatnak, ami megerősíti a halom másodlagos területjelölő szerepét.

A halom területén több ponton történt talajfúrás, melynek célja a bolygatatlan talajrétegek elérése, a halom szerkezetének megállapítása, esetleges szerkezeti elemek kimutatása volt. A további vizsgálatokkal meg lehet határozni, hogy mesterséges vagy természetes feltöltődésről van szó, illetve az egykori környezeti viszonyokra is következtethetünk.

Összesen 17 fúrásponton, átlag 6,4 m mélységben végezték el a mintavételt. A fúrások eredményeként megállapítható, hogy egy alámosott folyóvízi hordalékkúp-felszínre építették a halmot, melynek központi része kb. 1,4–1,3 m vastag talajjal van feltöltve, amelyet gyeptéglával borítottak 40–80 cm vastagságban. Felszíne teljesen meg van szántva. A fúrásokkal a halom egyéb szerkezeti elemeit nem sikerült megfogni.

A talajfúrásokat a FÁCIÉS Kulturális Szolgáltató BT végezte, Prof. Dr. Sümegei Pál DSc tanszékvezető egyetemi tanár vezetésével (Szegedi Tudományegyetem Földtani és Őslénytani Tanszék).

FARKAS CSILLA